

FORRAY R. KATALIN – KOZMA TAMÁS – MOLNÁR ERNŐ
(SZERK.): MEZŐVÁROS ÚJ SZEREPBEN. HERA –
HTSART – ÚMK, BUDAPEST, 2016.

Somodi Imre: Mezőtúr változásairól – aggodalmak és remények

Amikor értesültem a könyv megjelenéséről, kettős kíváncsiság fogott el. Kíváncsiságom egyrészt az alföldi létre irányult. Nem vagyok ugyanis odavalósi, ezért nem ismerem testközelből az Alföldet. A közgondolkodásba beivódott idilli, romantikus toposzokkal szemben az igazi Alföldre és az igazi alföldi identitásra voltam kíváncsi. Hogy jelen kötet ezt a kíváncsiságomat jó eséllyel fogja kielégíteni, arra biztosítékul szolgálni látszott az a tény, hogy a könyv Mezőtúrról szól. Nem Szegedről, nem Debrecenről, nem a Hortobágyról, ahol turistaként már mindnyájan jártunk, ahol „minden” látnivalót lefényképeztünk – s ez alapján magabiztosan máris ismerni véljük ezeket a helyeket. Mezőtúrt még ennyire sem ismerjük. Ez azonban egyáltalán nem baj. Sőt, kifejezetten előny. Mezőtúrra érve – akár fizikálisan, akár az ismertett könyv segítségével – talán esélyt kaphatunk arra, hogy az alföldiséget realisabban ismerhessük, tapasztalhassuk meg. A könyv olvasása tehát egy izgalmas kísérlet volt a részemről arra, hogy – legalább részben – megismerjem, megértsem az alföldi, mezőtúri identitást.

Kíváncsiságom másik tárgya az volt, hogy ez a mezőtúriság hogyan lepleződik le az egyes szövegekben. A kötet szerzői és szerkesztői valamennyien kapcsolódnak

Mezőtúr városához. Hogyan ír vajon egy tudományos író egy olyan témáról, amely őt személyesen, sőt identitásában érinti? Egy szövegen belül hol szólal meg az író tudósként és hol szólal meg mezőtúriként? Létezhet-e lokálpatrióta tudományos szöveg? Ha igen, milyen sajátos jellemzői, értékei vannak egy ilyen szövegnek?

Olvasás közben tehát nagyon is személyes szempontok vezettek, ennek következtében könyvismertetésem is személyes. Nevezhetném olvasónaplónak is: szubjektív

olvasmányélményeimet osztom meg e sorokban.

Abban, hogy ebbe az alföldi miliőbe helyezkedhessem, nagy segítségemre volt a Mezőtúr természeti

viszonyait bemutató tanulmány, melyet olvasva szinte megelevenedett előttem a Hortobágy-Berettyó és a zezugos morotvák vízi világa halaival, madaraival, töltéseivel, zsilipeivel, szivattyúházaival. Már-már sértáltam a kunhalmok vidékén, talpam alatt érezve hol a termékeny csernozjom, hol a szikesező szolonyec talajt, bőrömön pedig a helyi éghajlati viszonyoknak megfelelő mértékű hőmérsékletet és napsütést. Szokatlan hatás egy tudományos szövegtől. Ám a földrajzi adatok sorait olvasva mindvégig azt tartottam szem előtt: mit jelentenek ezek valójában? A napsütéses órák száma nem csupán egy szám: a nap melegét

Létezhet-e lokálpatrióta
tudományos szöveg?

érezhetjük az arcunkon – talán fel is vidít kissé –, a szép, napsütéses idő pedig munkára hívja a földművest és érleli a gabonát, gyümölcsöt. A talaj szikeseése a földrajztudósok csupán egy ténymegállapítás, a gazdálkodónak azonban tragédia. A folyószabályozásra tekinthetünk úgy, mint a mérnöki tudományok teljesítményére, de sokkal valóságosabb a kép, ha elképzeljük, hogyan változtatja meg a tájat, a növény- és állatvilágot, az emberek életmódját.

A természeti viszonyokkal való megismerkedés után a város társadalom-, gazdaság- és kultúrtörténetében igyekeztem elmélyedni – szó szerint. A statisztikák halott számai mögött a szöveg segítségével elképzelhettem az élő valóságot. Így elevenedtek meg előttem a hitet és a tudást a legveszélyesebb időkben is ápoló kálvinisták, a túri vásárok forgataga, vagy épp a negatív demográfiai és gazdasági problémákkal küzdő város lakóinak mindennapi gondjai. Ha a puszta betűk mögé nézünk, és értelmünk mellett intuíciónkat is használjuk, a tudományos szövegek igazi drámákká válnak. Hiszen itt valójában drámákat olvashatunk arról, hogy egy közösség nagy harcok árán hogyan hoz létre iskolákat, kórházat, múzeumot, s hogyan folytat még nagyobb harcot, hogy ezeket az intézményeket meg is őrizze. Úgy tűnik, hogy a sok kis drámából valójában egy nagy dráma felvonásai állnak össze. Mezőtúr ugyanis az utóbbi évtizedekben küzdelmet folytat a népességfogyás, az elvándorlás ellen. S ebben a küzdelemben minden próbálkozás ellenére – befektetés az oktatásba, a helyi identitást erősítő rendezvények szervezése – egyelőre még nem

a sok kis drámából
valójában egy nagy dráma
felvonásai állnak össze

megpróbálják rekonstruálni
a mezőtúri felsőoktatás
hányattatásainak történetét

találta meg azt a fegyvert, amellyel győzelmet arathat a negatív tendenciák felett.

A Mezőtúrt sújtó negatív társadalmi-gazdasági folyamatok elleni védekezés egyik legfőbb eszköze az oktatás lehet(ne). A kötet 16 tanulmánya közül 4 foglalkozik oktatási kérdésekkel. Ez mutatja, hogy a szerzők, szerkesztők is potenciálisan ebben látják a megoldás kulcsát. Ennek okán (és persze a recenziót befogadó folyóirat olvasóközönségére való tekintettel) tegyünk egy kiterőt a Mezőtúr oktatási helyzetét bemutató

tanulmányok felé! A négy írást az alábbi gondolati keretben lehetne elhelyezni: *az iskoláját kereső város – a városát kereső iskola*. Valóban, a helyi közösség prosperitása vagy épp hanyatlása Mezőtúron már a 16. század óta összefüggést mutat azzal, hogy milyen az oktatás helyzete a városban. A fenti gondolatok Forray R. Katalin és Kozma Tamás *Menekülés az iskolától* című tanulmányából származnak, melyben megpróbálják rekonstruálni a mezőtúri felsőoktatás hányattatásainak történetét. Mezőtúr ugyanis valaha egy különleges színfoltja volt Magyarországnak felsőoktatási térképének kicsi, ám speciális

képzést nyújtó mezőgazdasági főiskolájával. E sajátos felsőoktatási intézmény nem csupán az ország felsőoktatási hálózatába illeszkedett szervesen, hanem a város

mikrotársadalmába is: ahogyan a város képét meghatározták a főiskola épületei, hasonlóképpen határozták meg annak életét a Mezőtúron élő és tevékenykedő hallgatók és tanárok. A város életében fontos szerepet játszó főiskola a felsőoktatásban lezajlott összevonások vesztese lett. Különböző

egyetemekhez, főiskolákhoz csatolták, s eközben képzési kínálata szűkült, tanári és hallgatói létszáma csökkent, mígnem az intézmény megszűnt, tátongó űrt hagyva maga után Mezőtúron. Újabb történetek kezdeményezések az intézmény újbóli

megszervezésére, ám az már most nyilvánvaló, hogy az induló főiskolában nem a korábbi éled majd újra. Az új főiskola nem horgonyozhat le a túlzottan is specifikus mezőgazdasági szakképzésnél, hanem egyfajta „közművelődési intézményként” szerepet kell vállalnia a helyi közösség fejlesztésében és megtartásában.

A másik három oktatási témájú írás Mezőtúr közoktatásával foglalkozik. Fehérvári Anikó *Oktatási trendek Mezőtúron* című tanulmánya statisztikai adatok alapján nyújt átfogó képet a város közoktatási helyzetéről a 2007 és 2014 közötti időszakra vonatkozóan. Elemzéséből kiderül, hogy a mezőtúri oktatás és a város legfőbb problémája azonos: a népességfogyás és az elvándorlás, amelyek következtében a város lakossága és iskoláskorú népessége az országos átlagot meghaladóan csökken. A szerző rámutat, hogy a mezőtúri iskolákban az országos átlagot meghaladó a hátrányos helyzetű tanulók aránya, amely egyfelől nehézségekre utal, másfelől azonban úgy is értelmezhető, hogy a mezőtúri iskolák sikerrel integrálják ezeket a gyerekeket.

Az elemzésekből az is kiderül, hogy a mezőtúri iskolák bizonyos mutatók tekintetében felülmúlják a megyei és országos átlagot, vagyis a statisztikai adatok is igazolják azt, hogy Mezőtúr egyik erőssége, amelyre jövőjét alapozhatja, az oktatás.

a szerző az iskolák közötti nem megfelelő együttműködést tartja a legsúlyosabbnak

Mezőtúr egyik erőssége, amelyre jövőjét alapozhatja, az oktatás

A két további tanulmányban a város két kiemelkedő középiskolájáról olvashatunk. Bodorik Sándor *Hagyomány és korszerű műveltség – A mezőtúri református gimnázium az utóbbi évtizedekben* című

írása a közel ötszáz éves múltra visszatekintő Mezőtúri Református Kollégiumot mutatja be. Mezőtúr joggal lehet büszke erre a művelődéstörténeti szempontból kimagaslóan

jelentős oktatási intézményre, mely az 1530-as évek óta folyamatosan működik. A szerző azonban nem a történelmi iskola múltjára, hanem jelenére fókuszál: leginkább az iskola 1992 utáni történetét részletezi (abban az évben került az intézmény újra a református egyház fenntartásába). Ezen belül is a iskola eredményeit, sikereit, erősségeit ismerteti a szerző – némi lokálpatrióta büszkeséggel –, melyekkel a református kollégium a jelenben is hozzájárul a mezőtúri oktatás hírnevének fenntartásához.

A református kollégiumról szóló, alapvetően pozitív hangú beszámoló tükröképeként a *Te komolyan gondolod, hogy Mezőtúron?* című, vállaltan szubjektív publicisztikájában Achs Károly, a mezőtúri Teleki

Blanka Gimnázium drámatanára inkább a negatívumokra hívja fel a figyelmet. Ezek a nehézségek egyrészt országos jelenségek, melyek Mezőtúron fokozottan éreztetik hatásukat, mint például a csökkenő gyermeklétszám. Másrészt helyi sajátosságok, amelyek közül a szerző az iskolák közötti nem megfelelő együttműködést tartja a legsúlyosabbnak. Hogy sötét tónusokkal megrajzolt gondolatmenetének pozitív végkicsengést adjon, írása befejezéséként

bemutatja a Teleki Blanka Gimnázium kommunikáció–dráma tagozatát mint a Mezőtúrt és a mezőtúri oktatást érintő problémákra adható konstruktív válaszlehetőséget. A gimnázium országosan elismert drámatagozata ugyanis olyan szellemi tőke, amelyet a város érdekében eredményesen lehetne kamatoztatni, hisz jelentős szerepet játszik az innovatív pedagógiai módszerek meggyökereztetésében, a komplex személyiségfejlesztésben és a közösségépítésben.

Az oktatási kérdések mellett olvashatunk Mezőtúr társadalmi, gazdasági, közművelődési, turisztikai, egészségügyi és másféle viszonyairól is. Bízunk abban, hogy e könyv tanulmányai új és a gyakorlatba is átültethető felismerésekkel szolgálnak a helyi közösség és a döntéshozók számára, s így hozzájárulhatnak Mezőtúr prosperálásához.

Ami személyes kísérletemet illeti, az sikeresnek mondható. A könyvet lapozgatva sikerült, ha nem is megértenem, de legalább közelebb kerülnöm annak megértéséhez, hogy mit jelent az alföldi, mezőtúri lét. Igyekeztem átérezni azokat

a problémákat, amelyek a mezőtúriakat elemi módon érintik. Úgy gondolom, ugyanez elmondható a kötet szerzőiről is. S ebben áll a válasz másik kérdésemre: hogyan is írnak a mezőtúriak Mezőtúrról? Nos, sokféleképpen – ám mégis hasonlóan. A skála széles: a tárgyilagosságtól a

lokálpatriotizmus néha bájosan naiv kifejeződéseiig terjed. Egy azonban közös valamennyi írásban: az elkötelezettség és a tenni akarás. Ezt egyes szerzők egyértelműen kifejezésre is juttatják, de érezhető ez azokban a

tanulmányokban is, amelyekben explicit módon nem jelenik meg. Érezhető, hogy mindenki, aki részt vett ennek a kötetnek a megírásában, szerkesztésében, kiadásában, elkötelezte magát Mezőtúr mellett. Hiszen egy szociográfia sosem csupán az intellektuális kíváncsiság kielégítését szolgálja, hanem cselekvésre való felhívás is egyben. Ettől válnak a kötet szerzői, szerkesztői valóban *mezőtúri* írókká. S az olvasó is képes mezőtúrivá válni, amennyiben kellő nyitottsággal és problémaérzékenységgel olvasva a művet meghallja ezt a cselekvésre buzdító felhívást.

egy szociográfia sosem csupán az intellektuális kíváncsiság kielégítését szolgálja, hanem cselekvésre való felhívás is egyben

Mezőtúr, egykori iskolaváros

Ebben az épületben négy saját lányom is elsőködött.